

О. П. Липовий,
аспірант, Національний аерокосмічний університет "Харківський авіаційний інститут"
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-4074-6503>

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.8.240

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ ДЕРЖАВОТВОРЧИЙ ПРОЦЕС

О. Lypovyi,
Postgraduate student, National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

FORMATION OF THE SYSTEM OF MILITARY-SOCIAL MANAGEMENT AS A KEY STATE-BUILDING PROCESS

У статті здійснено дослідження особливостей формування системи військово-соціального управління як ключового державотворчого процесу. Зокрема, охарактеризовано відмінність військово-соціального управління від соціального управління. Визначено головні складові військово-соціального управління. Обґрунтовано системну природу військово-соціального управління.

Показано, що відмінність військово-соціального управління від соціального управління полягає в його специфіці: військово-організаційна система може перебувати у двох станах — мирного та воєнного часу; індивіди в системі військово-соціального управління перебувають у ній без їхнього бажання; високий рівень регламентації військової служби; послідовна "вертикальна" супідрядність елементів воєнної системи; суворий пріоритет дій та право втручання підсистем верхнього рівня в дії підсистем нижчого рівня; залежність дій підсистем верхнього рівня від виконання своїх функцій підсистемами нижчого рівня.

Зазначено, що головними складовими частинами військово-соціального управління є суб'єкт і об'єкт управління, які пов'язані між собою за допомогою прямого і зворотного зв'язку з інформацією, що присутня в їх межах. Отже, військово-соціальне управління повинно бути єдиною соціальною спільнотою, що складається з тісно взаємодіючих суб'єктів та об'єктів управління, пов'язаних між собою за допомогою інформаційного чинника.

Зазначено, що військовослужбовці мають відмінності за спеціальностями, за віком, життєвим і службовим досвідом, освітою та рівнем розвитку особистісних якостей, а також загальною та педагогічною культурою. Ядром аналізованої соціальної системи є офіцери — суб'єкти управління, яким належить визначальна роль вихованні та навчанні особового складу.

Підкреслено, що військово-соціальне управління, будучи процесом упорядкування та регулювання тієї чи іншої системи збройних сил відповідно до властивих їй закономірностей, є процесом регулювання основних системоутворюючих ознак військового об'єкта. Це регулювання проявляється у різноманітних та різнопланових впливах суб'єктів управління на збройні сили або їх підсистеми з метою відтворення та підвищення їх можливостей виконати поставлені перед ними завдання.

The article studies the peculiarities of the formation of the system of military-social management as a key state-building process. In particular, the difference between military-social management and social management is characterized. The main components of military-social management are defined. The systemic nature of military-social management is substantiated.

It is shown that the difference between military-social management and social management lies in its specificity: the military-organizational system can be in two states ? peacetime and wartime; individuals in the system of military-social management are in it without their desire; high level of regulation of military service; consistent "vertical" superpower of elements of the military system; strict priority of actions and the right of intervention of upper-level subsystems in actions of lower-level subsystems; dependence of actions of upper-level subsystems on performance of their functions by lower-level subsystems.

It is noted that the main components of military-social management are the subject and object of management, which are interconnected through direct and feedback with the information present within them. Therefore, military-social management should be a single social community consisting of closely interacting subjects and objects of management, interconnected through an information factor.

It is noted that military personnel have differences in specialties, age, life and service experience, education and level of development of personal qualities, as well as general and pedagogical culture. The core of the analyzed social system are officers ? subjects of management, who have a decisive role in the education and training of personnel.

It is emphasized that military-social management, being a process of ordering and regulating of a particular system of the armed forces in accordance with its inherent patterns, is a process of regulating of the main system-forming features of a military object. This regulation manifests itself in the diverse influences of the subjects of management on the armed forces or their subsystems in order to reproduce and increase their ability to perform the tasks assigned to them.

Ключові слова: державотворчий процес, військово-організаційна система, військово-соціальне управління, системоутворюючі ознаки.

Key words: state-building process, military-organizational system, military-social management, system-forming features.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Військово-соціальне управління, будучи процесом упорядкування та регулювання тієї чи іншої системи збройних сил відповідно до властивих їй закономірностей, є процесом регулювання основних системоутворюючих ознак військового об'єкта. Це регулювання проявляється у різноманітних та різнопланових впливах суб'єктів управління на збройні сили або їх підсистеми з метою відтворення та підвищення їх можливостей виконати поставлені перед ними завдання. Отже, військово-соціальне управління є систематичним зовнішнім і внутрішнім впливом на військово-соціальну систему з метою приведення її в стан, що дозволяє успішно вирішувати бойові та службово-бойові завдання. Вищезазначене обумовлює актуальність теми дослідження, особливо у контексті нинішніх подій в Україні.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Слід звернути увагу на те, що останніми роками багато наукових і практичних напрацювань вітчизняних і закордонних авторів присвячено питанням публічного

управління у воєнній сфері, а також суміжним аспектам. Зокрема, такі автори, як: Єманов В. В., Белай С. В., Коврига О. С. та ін. звертають увагу на вказану проблематику. Проте системний характер військового управління та його роль і місце у процесах державотворення залишаються поза увагою.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою роботи є дослідження особливостей формування системи військово-соціального управління як ключового державотворчого процесу.

Для досягнення поставленої мети в роботі пропонується поставити та вирішити такі завдання:

- охарактеризувати відмінність військово-соціального управління від соціального управління;
- визначити головні складові військово-соціального управління;
- обґрунтувати системну природу військово-соціального управління.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Відмінність військово-соціального управління від соціального управління полягає в його специфіці:

— по-перше, військово-організаційна система, в якій здійснюється військово-соціальне управління, може перебувати у двох станах — мирного та воєнного часу;

— по-друге, індивіди в системі військово-соціального управління, особливо військовослужбовці на заклик і більшість чоловічого населення у воєнний час перебувають у ній без їхнього бажання;

— по-третє, високий рівень регламентації військової служби;

— по-четверте, послідовна "вертикальна" супідрядність елементів воєнної системи;

— по-п'яте, суворий пріоритет дій та право втручання підсистем верхнього рівня в дії підсистем нижчого рівня;

— по-шосте, залежність дій підсистем верхнього рівня від виконання своїх функцій підсистемами нижчого рівня [2; 5].

Головними складовими частинами військово-соціального управління є суб'єкт і об'єкт управління, які пов'язані між собою за допомогою прямого і зворотного зв'язку з інформацією, що присутня в їх межах.

Зазвичай, під об'єктом розуміється та частина сукупного, об'єктивного і суб'єктивного світу, на яку спрямовано пізнання і діяльність суб'єкта, і з якою суб'єкт перебуває у безпосередньому і прямому взаємозв'язку.

Під суб'єктом розуміється людина, особистість, різні соціальні спільноти як джерела та носії пізнавальної та перетворюючої діяльності, що мають соціально-детерміновану активність, спрямовану на об'єкт [3; 4].

Важко відповісти на питання про те, чи є інформаційний чинник в управлінні є об'єктивним або суб'єктивним. Неусвідомлена (неосмислена) інформація у системі управління об'єктивна, а усвідомлена (осмислена) будь-яким об'єктом (суб'єктом) управління — суб'єктивна. Але в той же час інформація, що несе суб'єктивне навантаження, спрямована на об'єкт, на який вона впливає. Інформація може бути правильно зрозуміла чи усвідомлена взагалі, тобто залишитися об'єктивним (неосмисленим) інформаційним чинником.

Індивідуальна свідомість майже завжди бути суб'єктивною. Але колективна свідомість однозначно неспроможна перебувати у об'єктивному чи суб'єктивному стані. На виконання будь-якого конкретного завдання інформація усвідомлюється об'єктами та суб'єктами управління. Але після досягнення певного результату внаслідок виконання завдання інформація стає об'єктивною, неусвідомлюваною, тому що в результаті постановки іншого завдання, усвідомлюється вже та інформація, яка необхідна для виконання поточного завдання. Тому інформація у системі управління може бути як у об'єктивному, і у суб'єктивному стані. Тобто інформація у системі управління інтерсуб'єктивна.

Цей підхід цілком прийнятний і до військових колективів. Але військовий колектив з огляду на те, що головним законом управління в армійському середовищі є закон єдиначальності, за визначенням складається з суб'єктів та об'єктів, старших та молодших, а також рівних за посадовим становищем. Військовослужбовці мають відмінності за спеціальностями, за віком, життєвим і службовим досвідом, освітою та рівнем розвитку особистісних якостей, а також загальною та педагогічною культурою. Ядром аналізованої соціальної систе-

ми є офіцери — суб'єкти управління, яким належить визначальна роль вихованні та навчанні особового складу [1; 2].

Біологічні та природні системи підтримують свою працездатність і життєстійкість саме синергетичним способом, коли рівень негативних впливів на ту чи іншу систему врівноважується необхідними внутрішніми протидіями. І в армійських колективах, де суб'єкти управління усунулися від виконання своїх безпосередніх обов'язків, військовослужбовці, які за своїм моральним і фізичним станом мають так звані "лідерські" якості, беруть на себе "неформальне" виконання ролі суб'єктів управління. Відбувається заміна рольової складової системи управління. Суб'єкти, які за своїм посадовим становищем зобов'язані безпосередньо виконувати свої функції, насправді ці функції не виконують і стають так званими об'єктами управління. Тому їх роль в управлінській системі можна позначити як "об'єкт (суб'єкт)" управління, тобто формально вони є суб'єктами управління, але ці функції не виконують і, відповідно, є об'єктами управління. А військовослужбовці, які є "неформальними" лідери, стають у ролі "суб'єкта (об'єкта)" системи управління, тобто формально є об'єктами управління, але реально виконують суб'єктні (керуючі) функції [2; 4].

Ця інтерсуб'єктивність у системі військового управління призводить до різних негативних і нелюдських фактів, що відбуваються в армійському середовищі.

Отже, військово-соціальне управління повинно бути єдиною соціальною спільнотою, що складається з тісно взаємодіючих суб'єктів та об'єктів управління, пов'язаних між собою за допомогою інформаційного чинника в межах системи.

У сучасних наукових дослідженнях поняття "система" трактується наступним чином:

— як сукупність елементів, що у відносинах і зв'язках між собою і утворюють певну цілісність, єдність;

— як сукупність елементів, об'єднаних спільною метою функціонування, структурою та загальним функціональним середовищем;

— як безліч взаємодіючих елементів, що перебувають у відносинах зв'язку одне з одним та є складовим цілісного утворення;

— як безліч пов'язаних між собою компонентів тієї чи іншої природи, упорядкованих за відносинами, що мають цілком певні властивості: ця множина характеризується єдністю, яка виражається в інтегральних властивостях і функціях множини;

— як об'єднання деякої різноманітності в єдине і чітко розмежоване ціле, елементи якого по відношенню до цілого та інших частин займають відповідні їм місця [1; 5].

Але, попри широке поширення, поняття "система", досі немає визначення, яке вважалося б загальноприйнятим. Труднощі полягають, ймовірно, у фундаментальному, граничному характері того узагальнення, яке ховається за словом "система", яке розуміється багатьма вченими по-різному.

Так, систему можна розуміти як ціле, що передбачає наявність структури, яка складається з елементів з відповідними функціями, що знаходяться у певних зв'язках та відносинах.

Систему можна також охарактеризувати як відносно самостійне явище, що зберігає свої принципи та інші характеристики під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, що дестабілізують.

До системи, як до явища, висуваються певні вимоги, які полягають у наступному.

По-перше, система повинна розглядатися як деякий об'єкт, що має цілісність або розглядається як ціле. Об'єкт цей може бути матеріальним, конкретним, але може бути ідеальним, абстрактним.

По-друге, повинен бути певний критерій наявності системи, системоутворюючий параметр, що визначає взаємно близьке перебування елементів системи, об'єднання їх в єдине ціле.

По-третє, система повинна бути в певному середовищі, і бути частиною або підсистемою якоїсь більшої системи. Звідси випливає, що потрібна наявність хоча б однієї більшої системи, яка включала б у себе дану систему.

І, нарешті, по-четверте, система повинна мати можливість виділення меншої частини чи підсистеми. Тобто будь-який елемент матеріальної системи представляє собою, в свою чергу, також систему, що складається з ще меншої кількості елементів [1; 4].

З перерахованого вище можна зробити твердження, що виконання зазначених чотирьох вимог, дає право розглядати досліджуваний об'єкт — військово-соціальне управління — як систему.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

У цілому, слід зазначити, що управління перебуває у зв'язку з таким явищем суспільства, як організація. Власне сама організація є громадським інститутом, через який з покоління в покоління передаються навички управління. Отже, військово-соціальне управління можливо розглядати як військово-організаційну систему.

Література:

1. Єманов В.В., Бєлай С.В., Тробчук В.І. Обґрунтування пропозицій з удосконалення системи підготовки та перепідготовки персоналу сектору безпеки і оборони України в умовах відсічі збройної агресії. Вісник Національного університету цивільного захисту. Державне управління. Харків, 2023. Вип. 1 (18). С. 271—279.
2. Коврига О.С. Процес прийняття управлінських рішень у публічному управлінні. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Державне управління. 2019. Т. № 4. С. 67—72.
3. Носач А.В. Загрози національній безпеці як об'єктова ознака злочинності, що посягає на державний суверенітет і територіальну цілісність України. Право і суспільство. 2019. № 3. С. 50—56.
4. Пермяков О.Ю., Рябцев В.В., Вернер І.Є. Інформаційні технології в збройній боротьбі: тенденції та перспективи використання. Наука і оборона. 2004. № 2. С. 23—28.
5. Шмаков О.М. Методологічні основи теорії внутрішньої безпеки держави. Честь і закон. 2004. № 2. С. 3—8.

References:

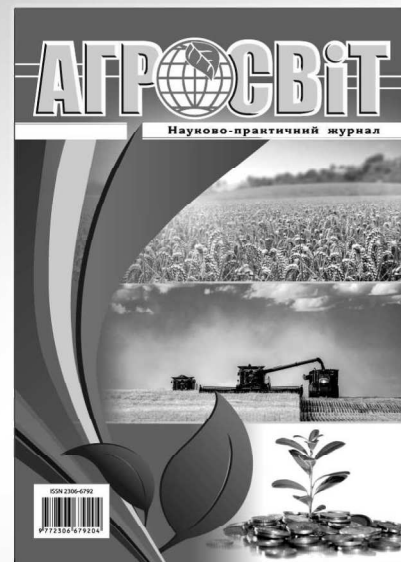
1. Yemanov, V.V., Belay S.V. & Trobyuk, V.I. (2023), "Substantiation of proposals for improving the system of training and retraining of personnel of the security and defense sector of Ukraine in the context of repulsing of armed aggression", Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu. Seriya: "Derzhavne upravlinnia", vol. 1 (18), pp. 271—279.
2. Kovryga, O.S. (2019), "The process of making managerial decisions in public administration", Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriya: "Derzhavne upravlinnia", vol. 4, pp. 67—72.
3. Nosach, A.V. (2019), "Threats to national security as an obligatory sign of crime encroaching on the state sovereignty and territorial integrity of Ukraine", Pravo i suspilstvo, vol. 3, pp. 50—56.
4. Permyakov, O. Yu., Ryabtsev, V.V. & Werner, I. E. (2004), "Information technology in the armed struggle: trends and prospects of use", Nauka i oborona, vol. 2, pp. 23—28.
5. Shmakov, O.M. (2004), "Methodological foundations of the theory of internal security of the state", Chest i zakon, vol. 2, pp. 3—8.

Стаття надійшла до редакції 31.03.2025 р.

АГРОСВІТ

<https://nauka.com.ua>

Передплатний індекс: 23847

Виходить 24 рази на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)

Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292